

VI. Türkiye Muhasebe ve Denetim Semineri

Sunuş Bildirisi

Küreselleşme – Yol Ayrımındaki Muhasebe Mesleği

Michael Birch

Teknik Lider – PricewaterhouseCoopers Orta Doğu Avrupa

Çeviren: Yıldız Öztürk

Ar-Ge Uzmanı, TÜRMOB

Hiç şüphe yok ki, muhasebe ve muhasebe mesleği ve dolayısıyla da üyelerinin ekmek kapıları, alınan kararların mesleğin kamuoyu gözündeki imajını derinden etkilediği bir yol ayrımına gelmiştir. Buraya nasıl gelindi?

İşlerde Patlama Meydana Gelmesi

1990'lar boyunca ekonomik büyüme hızlanmaya devam etti. Küreselleşme, özellikle Asya, Türkiye ve Doğu Avrupa'da itici güç haline gelmişti. Teknolojik devrim soluk soluğa bir hızla devam etti. ABD en büyük tek ekonomik güç olarak büyümeye devam etti ve pazarların kendi kendilerinin düzenleyebilecekleri inancını temel alarak, iş dünyasına minimum müdahale felsefesini desteklemeye devam etti. ABD ile birlikte, büyüyen sermaye ihtiyaçlarını karşılamada yerli piyasaları çok küçük kalan pek çok yabancı şirket, sermayenin en büyük kaynağı haline geldi. Şirketler, yatırımcılar, bankerler, avukatlar ve muhasebeciler için tek yön bir refah treni görünüyordu.

Uyandırma zili

Buna rağmen uyandırma zilleri vardı. Asya finansal krizi travmatik bir deneyim oldu. Bu deneyim, Ulusal muhasebe standartlarını mercek altına aldı – Dünya Bankası ve IMF gibi büyük küresel kuruluşlar, bu çeşitte ve yanıltıcı durumun nasıl mümkün olduğu konusunda şaşkınlığa düştüler. Avrupa Birliği içinde, içine muhasebe mesleğini de alarak, hayatın tüm kalemlerinin uyumlaştırılmasının sonuçlarıyla birlikte tek pazara doğru sabit ilerleme eğilimi devam etti. Dünyanın dağınık hisse senedi piyasalarına standart getirmek için IOSCO kuruldu ve Uluslararası Muhasebe Standartlarını, tutarlılık sağlanması gereken sorunlardan biri olarak gördü. Hisse senedi fiyatları, açıkça daha fazla tarihsel denetlenmiş finansal tablolar ile ilişkilendirilemedi. Herkesin denetimden geçmiş mali tabloların yeniden düzenlenmiş mali sıkıntıları artarak yaygın hale geldi. Mali tabloları 2000 yılında tek başına yeniden yapılandırılması gereken 156 şirketin 31.2 milyar USD'lik piyasa değeri battı.

Kapitalizm Krizi

Geriye dönüp baktığımızda, bu nedenlerle, belki de krizin gelmiş olması çok da şaşırtıcı değildir. Dünyayı şok eden, krizin büyüklüğü ve etkileri idi. Enron'un şaşkınlık yaratan oluşumunu, hemen ardından Global Crossing, WorldCom ve diğerlerinin büyük skandalları izledi. Hatta, daha da şaşırtıcı olan, Türkiye'de de denetimin gelişmesinde büyük bir itici güç olan, dünyanın en çok güven duyulan, kalite ve doğruluk ilkeleri ile ünlenmiş muhasebe firması Arthur Andersen'in ani dağılışı oldu. Güven krizi ile karşı karşıya

kalınınca, hisse sendi piyasalarının çöküşünü, USD'nin çöküşü izledi. Kaçınılmaz olarak, acil düzenleyici eylemler çağruları yükseldi. CEO'ların (tepe yöneticilerin) sorumlulukları ve ücretleri hakkında sorular yükseldi. Muhasebe uzmanları, yatırım bankacıları, vergi danışmanlarının rolleri ve avukatlar hakkında tahkikatlar başladı.

Amerika'nın Tepkisi

Amerikanın tepkisi şiddetli, heyecanlı ve çeşitli kaynaklardan gelen neredeyse kontrol edilemeyen öfke sonuçları oldu. Tüm bunlar, şirketlere ve muhasebe mesleğine ciddi sonuçlar getiren Sarbanes Oxley Yasası'nda toplandı. SEC bağımsızlık kuralına göre denetçiler genel olarak;

- Yönetici rolünde görev sürdüremeyecekler
- Kendi işlerini denetleyemeyecekler
- Müşterileri için avukatlık (savunma- taraf) hizmeti veremeyecekler

Detayların yorumları hala pek çok tartışmanın ve müzakerenin konusudur fakat, şüphesiz ki, odak noktası, denetçinin bağımsızlığını görünür biçimde koruma sorumluluğu yönüne kaymıştır.

Amerika, Denetim Firmalarının Rotasyonuna Gerek Duymadı

Sıcak tartışma konularından biri, denetçi rotasyonu, sonunda rotasyon ortaklarının işine geldi fakat firmaların değil. Bu durum, içinde Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülkede tartışılan bir konu. Mesleğin geleceği için büyük etkileri olacaktır. Mevcut yabancı SEC tescil memurları nedeniyle her yerde ülkeler, dikkat etmeye zorlanmış olacaklar. Denetim firmalarının zorunlu rotasyonu, bazı ülkelerde (ör: İtalya –kota edilmiş şirketler, Kanada – bankalar) hali hazırda bazı eksi sonuçlarıyla beraber uygulanmaktadır. Amerika şu sonuca varmıştır ki, rotasyonu destekleyen argümanlar olmasına rağmen, bunun şirketlere ve muhasebe uzmanlarına maliyeti, yararlarına karşılık ağır basmaktadır ve kilit ortakların rotasyonu ile şirketlere daha az maliyetle, aynı sonuca ulaşabilirler. Denetçilerin değiştirilmesinden sonra geçecek ilk yılda, denetimde sıkıntıların yaşanması riskinin yüksek olduğu da aşikardır.

Şeffaflık

Kamu kuruluşlarının şu anki en önemli sorunu şeffaflıktır. Yatırımcılar, dünya çapında şeffaf, güvenilir bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. IASB, USGAAP projesi ile yenilendi ve yakınlaştırıldı. Bunun, daha sıkı muhasebe prensiplerini yanında getireceği çok açık olmasına rağmen, benzer karmaşıklık bugün USGAAP içinde de mevcuttur. Şunu belirtmeliyiz ki, bu yakınsama projesi, USGAAP ile birleştirilmemelidir, doğru olanı, adapte edilebilecek en iyi prensipleri tanımlamak olacaktır. AB, birlik içinde belirlenmiş şirketler için IAS'nin 2005 yılı itibarıyla uygulanacağını açıklamıştı ve ayrıca IFRS'nin küçük ekonomik işletmelere (SME's) etkilerini de incelemektedir. FEE, 2005 yılına kadar denetim standartlarını uyumlaştırmayı kendine amaç edinmiştir.

Meslek İçin Sonuçları

Küresel pazarda bu imajı sağlayabilmek için, meslek de mutlaka küresel düşünmeli ve hareket etmeli, sınır ötesi yüksek kalite amaçlamalıdır. IFRS daha da karmaşık bir hale gelecektir ve hiçbir ulusal (ABD de dahil!!) sapma (aykırılık) olmadan uluslararası bir

zihniyet ve tutarlılıkla uygulanması gerekecektir. Teknik mükemmeliyet önceliklidir. Mesleğin, giderek düzene sokulan bu ortamda, yüksek vasıflı kişileri cezbetmesi gerekmektedir.

Hissedarlar Denetçilerden Ne Beklemelidirler?

Hissedarların denetçilerinden beklentileri bağlamında, Warren Buffet'in hissedarlarına bu yılki önerileri son derece anlaşılabilir ve oldukça değerlendirilebilir, niteliktedir.

İşte bazı çıkarımlar:

- Eğer bir denetçi, şirketin finansal tablolarını hazırlamada tek başına sorumlu ise, yönetimin tercih ettiği durumdan bir şekilde farklı hazırlana bilir mi?
- Eğer denetçi bir yatırımcı ise, şirketin mali performansını kavrayabilmek için, gerekli olan bilgileri elde edebilir mi? Denetçinin kendisi CEO ise, şirket takip etmesi gereken iç denetim prosedürünü aynen uygulayabilir mi?
- Bir denetçi, ister muhasebe ister operasyonel olsun, karların ya da harcamaların bir raporlama zamanından bir diğerine kaydırmayı amaçlayan ya da etkileyen herhangi bir eylemin farkında mıdır?

Warren Buffet'in Yatırımcılara Önerisi

Aşağıda yer alan, Warren Buffet'in şirketler hakkında yatırımcılara önerisi, aynı zamanda denetçilerin kendi imajları ve şöhretleri hakkındaki kaygıları ile yakından ilgilidir.

- Zayıf muhasebe uygulamaları sergileyen şirketlerin konusunda dikkatli olun. Eğer şirket hala hisse opsiyonlarını harcamıyorsa ya da emeklilik varsayımları hayalciyse sakının.
- Anlaşılmaz dipnotlar genellikle güvenilmez yönetimi işaret eder. Eğer dipnotları ya da yönetici açıklamalarını anlayamıyorsanız, bu genellikle CEO bunu istemediği içindir. Enron'un bazı temel işlemlerinin açıklamaları hala benim bocalamama sebep olmaktadır.
- Son olarak, büyüme beklentileri ve kazanç tasarılarını borazanla duyuran şirketlere karşı şüphe ile yaklaşın. İşler nadiren huzur içinde ve sürprizsiz bir ortamda yürür ve kazançlar kolayca düzgün bir şekilde ilerlemez.

Türkiye'ye Etkileri Ve Türk Muhasebe Mesleği

Uzun süredir ortada olan bir gerçek, tüm ülkeler ekonomik büyüme için yabancı sermayeye ihtiyaç duyarlar. Son 20 yıldır Türkiye'deki hızlı gelişmeye rağmen, AB'ye girme isteği hala çok önemli. Dikkate değer bir nokta da şudur ki, Amerika ekonomisi, sermaye piyasaları içinde ticaret açığı dünyada en büyük yeri kaplamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, sermaye piyasaları ile birlikte çalışan muhasebe uzmanlarının kalitesi, bireysel yatırımlar yapmada, yabancı sermayeye büyük çapta güven vermektedir, ve bu yolla ekonomik gelişmeye bir bütün olarak büyük bir katkı sağlamaktadır.